

SAŽETAK PRESUDE

J.M.B. I DRUGI PROTIV FRANCUSKE OD 30. SIJEČNJA 2020. GODINE ZAHTJEVI BR. 9671/15 i dr.

*Preventivni pravni lijek za loše uvjete boravka u francuskim zatvorima
nije bio učinkovit u praksi*

ČINJENICE

Podnositelji zahtjeva bili su smješteni u francuskim zatvorima u kojima nisu imali odgovarajuće uvjete boravka kako zbog manjka osobnog prostora u zatvorskim ćelijama tako i zbog drugih nedostataka poput blizine blagovaonice i zahoda, problema s štakorima, žoharima i drugim štetočinama, problema s higijenom, ventilacijom i bukom, nedostatka svjetla, tople vode, vode za piće i odgovarajuće hrane, problema s nasiljem, neadekvatne zdravstvene zaštite te nedovoljnog vremena provedenog izvan ćelije. Neki od podnositelja zahtjeva pokrenuli su postupke pred nadležnim upravnim sudovima, bilo pojedinačno ili putem kolektivnih tužbi nevladine organizacije „Prison Watch International“ („OIP“). Upravni sudovi su djelomično uvažili podnositeljeve prigovore te su odredili mjere za rješavanje pojedinih nedostataka u zatvorima, posebno onih koji se odnose na neodgovarajuće higijenske uvjete.

PRIGOVORI

Pozivajući se na članke 3. i 13. Konvencije, podnositelji zahtjeva su tvrdili da su uvjeti boravka u gore navedenim zatvorima bili nečovječni i ponižavajući te da u pogledu ovih prigovora nisu imali na raspolaganju djelotvorno pravno sredstvo.

OCJENA ESLJP-a

Članak 13.

ESLJP je ponovio slijedeća opća načela u pogledu domaćih preventivnih pravnih lijekova za neodgovarajuće uvjete boravka u zatvoru/pritvoru ([Anayev i drugi protiv Rusije](#), stavci 93. -98. i [Neshkov i drugi protiv Bugarske](#), stavci 177.-191.):

- i. Preventivni pravni lijek mora biti takav da može spriječiti povredu članka 3. Konvencije ili omogućiti poboljšanje materijalnih uvjeta boravka u zatvoru/pritvoru.
- ii. "Tijelo" iz članka 13. ne mora nužno biti pravosudno tijelo u strogom smislu, ali mora biti neovisno od tijela nadležnih za sustav izvršavanja kazne zatvora, mora osigurati učinkovito sudjelovanje zatvorenika u ispitivanju njihove pritužbe te brzu i savjesnu obradu pritužbe, mora imati na raspolaganju širok spektar pravnih instrumenata za rješavanje problema na koje se zatvorenici žale te mora biti u stanju donositi obvezujuće i izvršive odluke.

- iii. Preventivni pravni lijek mora biti takav da može brzo ispraviti situaciju protivnu članku 3. Konvencije.
- iv. Nadležno tijelo ili sud mora ispitati pritužbu u skladu s relevantnim načelima utvrđenim u sudskoj praksi ESLJP-a za članak 3. Konvencije.
- v. Kada domaće vlasti utvrde povredu članka 3. zbog uvjeta boravka u zatvoru/pritvoru osobi koja se još uvijek nalazi u zatvoru/pritvoru, tada joj moraju osigurati odgovarajuće mjere za popravljivanje te situacije. To, ovisno o konkretnim okolnostima, mogu biti mjere koje utječu samo na pojedinog zatvorenika ili, u slučaju prenapučenosti zatvora/pritvora, opće mjere namijenjene rješavanju problema masovnih i istodobnih povreda prava zatvorenika.
- vi. Zatvorenici moraju moći koristiti pravni lijek bez straha od odmazde.

U svojim pilot presudama koje se odnose na prenapučenost u zatvorima ([*Ananyev i drugi protiv Rusije*](#), [*Torreggiani i drugi protiv Italije*](#), [*Neshkov i drugi protiv Bugarske*](#), i [*Varga i drugi protiv Mađarske*](#)), ESLJP je utvrdio da mogućnost dobivanja naknade zbog loših uvjeta boravka u zatvorima/pritvorima sama po sebi nije dovoljna ako nije došlo do poboljšanja situacije u pogledu prenapučenosti.

ESLJP je primijetio pozitivan razvoj prakse upravnih sudova u Francuskoj u pogledu rješavanja prigovora zatvorenika vezanih za loše uvjete boravka u zatvoru/pritvoru. Do razvoja sudske prakse došlo je zahvaljujući hitnim zahtjevima za zaštitu temeljne slobode koje je upravnim sudovima uglavnom podnosio OIP, ali je taj pravni lijek bio dostupan i pojedinačnim zatvorenicima. Rješavanje ovih zahtjeva rezultiralo je provedbom mjera za otklanjanje ozbiljnih povreda prava zatvorenika, posebno s obzirom na higijenske uvjete. Domaći suci su odluke donosili brzo i u skladu s općim načelima utvrđenim u sudskoj praksi ESLJP-a vezanom za članak 3. Konvencije.

Međutim, u ovom predmetu postavilo se pitanje je li pozitivan razvoj u praksi upravnih sudova doista omogućio okončanje uvjeta boravka suprotnih Konvenciji.

ESLJP je zaključio sljedeće:

I. Opseg ovlasti upravnih sudaca bio je ograničen. Naime, ovi suci nisu bili ovlašteni naložiti mjere kojima bi se uklonile posljedice prenapučenosti zatvora niti mjere za reorganizaciju sustava javnog pravosuđa, već samo mjere koje su se mogle brzo provesti. Nadalje, ovi suci nisu bili ovlašteni nadzirati provođenje mjera kaznene politike.

II. Uloga upravnih sudaca ovisila je o sredstvima koja su bila na raspolaganju zatvorskim vlastima te o mjerama koje su već bile poduzete. Upravitelji zatvora morali su prihvatiti osobe kojima je određen zatvor čak i u slučaju prenapučenosti, a privremene mjere upravnih sudaca nisu mogle brzo okončati izloženost podnositelja zahtjeva nečovječnom ili ponižavajućem postupanju. Ujedno, zatvorske vlasti su mogle odbiti provođenje tih mjera pozivajući se na opseg posla ili troškove.

Takav pristup bio je nespojiv s nepovredivom prirodom prava zaštićenog člankom 3. Konvencije. ESLJP je naglasio svoj već utvrđeni stav da visoka stopa kriminala, nedostatak financijskih sredstava ili drugi strukturni problemi nisu okolnosti koje umanjuju odgovornost države i opravdavaju nepoduzimanje mjera za poboljšanje uvjeta u zatvorima/pritvorima. Države moraju organizirati svoj zatvorski sustav na način koji poštuje dostojanstvo zatvorenika.

III. Vrijeme potrebno za izvršenje mjera koje su naložili upravni suci, bez obzira na to što je postojao postupak za osiguranje učinkovitosti sudskih odluka pred *Conseil d'Etat*, bilo je nespojivo sa zahtjevom za brзом pravnom zaštitom. Naime, od zatvorenika koji su dobili odluku u svoju korist nije se moglo očekivati da podnesu dodatne zahtjeve kako bi osigurali da zatvorske vlasti priznaju njihova temeljna prava.

Konačno, ESLJP je utvrdio da mjere koje su bile provedene nisu uvijek dale željene rezultate. Tako u određenim zatvorima, unatoč uložnim naporima, mjere suzbijanja štetočina i dalje nisu bile odgovarajuće. Mjere u pogledu prenapučenosti bilo je teško provesti u praksi, posebno u područjima u kojima je bilo malo zatvora pa premještaj nije bio moguć. Stoga podnošenje zahtjeva za hitnu zaštitu temeljne slobode u praksi nije omogućilo trenutni i potpuni prestanak ozbiljnih povreda članka 3. Konvencije.

U tim okolnostima francuske zatvorske vlasti nisu mogle na zadovoljavajući način provesti mjere koje su naložili upravni suci niti osigurati da uvjeti boravka u zatvorima budu u skladu sa sudskom praksom ESLJP-a. Iako se činilo da zahtjev za hitnu zaštitu temeljne slobode pruža dobar pravni okvir za ispitivanje ozbiljnih povreda prava zatvorenika, taj preventivni pravni lijek ne zadovoljava standarde ESLJP-a.

Slijedom navedenog, ESLJP je jednoglasno utvrdio povredu članka 13. Konvencije.

Članak 3.

ESLJP je istaknuo da je, ako podnositelj zahtjeva podnese detaljan i vjerodostojan opis uvjeta boravka u zatvoru/pritvoru, teret dokazivanja na tuženoj državi s obzirom da ona ima pristup informacijama koje mogu potkrijepiti ili pobiti podnositeljeve navode. Tako je i u ovom predmetu od Francuske zatraženo da prikupi i predoči relevantne dokumente i detaljan prikaz uvjeta boravka podnositelja zahtjeva u predmetnim zatvorima. ESLJP je uzeo u obzir i podatke međunarodnih tijela poput Europskog odbora za sprečavanje mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (CPT) kao i relevantnih državnih tijela i institucija.

Uzevši u obzir dostavljene podatke, ESLJP je zaključio da su informacije u vezi s veličinom osobnog prostora bile ograničene ili nepotpune. Sukladno tome, ESLJP je utvrdio da tužena država nije pobila navode podnositelja zahtjeva koji su tvrdili da su imali manje od 3 m² osobnog prostora.

Nadalje, sigurnosni razlozi koje je tužena država navela za opravdanje neodvojenosti sanitarnih ćvorova, po mišljenju ESLJP-a, bili su nespojivi sa zahtjevom zaštite privatnosti zatvorenika koji su boravili u prenapučenim ćelijama.

Slijedom navedenog, ESLJP je jednoglasno utvrdio da je došlo do povrede članka 3. Konvencije.

Članak 46.

ESLJP je Francuskoj preporučio usvajanje općih mjera izvršenja s ciljem osiguranja kompatibilnosti uvjeta boravka u francuskim zatvorima/pritvorima s člankom 3. Konvencije. Mjere bi trebale biti usmjerene na trajno rješavanje problema prenapučenosti.

Ujedno, trebalo bi uspostaviti djelotvoran preventivni pravni lijek, koji bi, zajedno s kompenzacijskim pravnim lijekom, omogućio popravak situacije koja uzrokuje povredu članka 3. Konvencije i sprječavanje nastavka te situacije.

PRAVEDNA NAKNADA

Francuska mora isplatiti pravednu naknadu u rasponu od 4.000 do 25.000 eura na ime neimovinske štete svakom podnositelju zahtjeva

Ovaj sažetak izradio je Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava. Sažetak ne predstavlja službeni dokument Europskog suda za ljudska prava te ne obvezuje taj Sud.

© Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava.